

מפני שמעמדיון בדרך עולה ויורדה... רבנן אמרי... ר' יוחנן... ר' אבהו... ר' חייא...

אין קודם חזרה כן לאודי חזרה... ר' יוחנן... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

אין קודם חזרה כן לאודי חזרה... ר' יוחנן... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

בשלימה (א) לומר ולתקן... ר' יוחנן... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

קב"ה ר' חייא... ר' אבהו... ר' חייא... ר' אבהו...

זמני ימ' ע"ג - (א) זמני ימ' ע"ג - (ב) זמני ימ' ע"ג - (ג)

זמני ימ' ע"ג - (א) זמני ימ' ע"ג - (ב) זמני ימ' ע"ג - (ג)

Spektor, Isaac Elhanan

ספר

באר יצחק

שאלות ותשובות בארבע חלקי השלחן ערוך

מאת

רבן של ישראל ופוסק הדור

רבינו יצחק אלחנן בהרה"צ ישראל איסר ספקטור זצ"ל

רבה של קובנה

כרך ראשון

בתוספת ציונים מקורות והערות, השלמות מספרי וכתבי רבינו,

הערות והגהות גדולי ישראל, מפתח ענינים ומקורות

הוצאת כתבי הגאון רבי יצחק אלחנן זצ"ל

שע"י מפעל תורת חכמי ליטא

ישיבת רבינו יצחק אלחנן

מכון ירושלים

ניו-יורק

שלוחת קרית יערים (טלז-סטון)

ירושלים • תשס"א

בנידון דידן להקל משום דהא הוי ספק איסור דרבנן דשמא אין בישול מפעפע, ואף דספק בדבר שיש לו מתירין אסור עם כל זה הא שיטת הר"ן גופא דספיקא דדינא מותר בדבר שיש לו מתירין, ולשיטת רש"י שהוכחנו דס"ל להחמיר בדבר שיש לו מתירין גם בספק דרינא, עם כל זה יש להקל דהא ס"ל לרש"י [ביצה ג, ב ד"ה אפילו] דלכן דבר שיש לו מתירין גם בספק בטיל משום עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר ובאינו מינו לא שייך זה כמבואר (ביו"ד סימן ק"ב בט"ז שם ס"ק ה), וגם הא לא שייך בזה לומר דמצי לאכלו בהיתר דהא עם בשר לא מצי בשום אופן לאכלו, וכמו בבשר שלא נמלח דכתבו דבטל משום דלצלי לא נאסר מעולם ולבישול אין לו היתר כלל, ולכן כיון שיש להיתר לכל השיטות לכל אחד מטעם אחר, א"כ הא בדרבנן סמכינן להקל אף שאינן מסכימים מטעם אחד (עיי' לעיל חלק אר"ח סימן ז' ענף ט'), לכן אף כנילוש חלב בפת ויש שישים נגדו דאסור כפי שיטת הר"ן דהיתר בהיתר לא בטיל, עם כל זה יש להקל בנידון דידן כמו שנתבאר גם לשיטתו.

(ביו"ד) [פתיחה להלכות תערובות ח"ב פ"א ד"ה ויש לחקור] דלא שייך בזה לומר דספק דבר שיש לו מתירין אסור, דכספיקא דאסור ע"כ הטעם משום עד שתאכלנו באיסור כו', והא דריש ביצה [ד, א] דמדמי רב אשי ספק בדבר שיש לו מתירין לביטולו כבר הארכתי בתשובה לעיל (חלק יו"ד סימן י') לחלק בין יבש ללח, א"כ בהפת אף שמותר לאוכלו לבדו עם כל זה כשרוצה לאכלו עם בשר אין לו שום עצה, ולכן להר"ן מותר ספק זה, ואף דשיטת החוות דעת [צא ס"ק יד בבאוריים] דלא מהני שישים בפת משום דאין ידוע עד כמה מפעפע¹, עם כל זה בספק אם בישול מפעפע או לא יש לדון ספק ספיקא, ובפרט ד"ל דזה הוי נותן טעם בר נותן טעם לפמ"ש"כ לעיל (שם סימן ט').

לכן יש להקל בפשיטות.
דברי ידיו יצחק אלחנן חופ"ק נאוההרדק.

סימן יג

→ **דכבוד** הרב המובהק וכו' מוה' דוב מאיר נ"י אב"ד דק"ק דערעוונא.

מה ששאל, על דבר הפאקטין שמחזיקין ישראלים ובנסעם בימים נוראים להעיר אינם מניחים שם רק אינו יהודי, אם מותר לעשות גבינות מהחלב, והאריך כבוד תורתו בזה.

ולדעתי צ"ע, דאף דהש"ך ביו"ד (סימן קט"ו ס"ק כ"ב) כתב, דבהפסד מרובה יש להתיר אם ראה עשיית הגבינות ולא ראה החליבה, עם כל זה הא (שם ס"ק יג) כתב דאם קונה במידה אסורה, והטעם הוא דדווקא בקונה סכום גבינות או במשקל אמרינן כיון דחלב טמא אינו עומד, א"כ למה יערב הנכרי, וכי שוטה הוא לערב בו דבר טמא כיון שאינו עומד וכמש"כ התוס' בעבודה זרה (ל"ה ע"א) בד"ה לפי שאי אפשר כו', ובד"ה חדא קתני כו' ושם (ע"ב) ד"ה לגבינה כו', משא"כ בקונה על פי מידה עדיין יש לחוש שיערב בו חלב טמא כדי שתתרבה מידתו, א"כ הוא הדין בנידון דידן יש לחוש שיערב בו חלב טמא כדי שתתרבה המידה, משום שאם לא תהיה המידה כמו מתחלה ותחסר

וזולת זה הא הקשה הר"ן בפרק גיד הנשה [חולין לא, ב מדפי הרי"ף] [על מה שכתב הרי"ף כנ"ל], הא באינו מינו בטיל, ואף שיש להרי"ף תירוץ בקושיא זו וכתבתי במסכת נדרים פרק הנודר מן המבושל, מיהו אכתי לא נהירא לי כו' דלא מקרי דבר שיש לו מתירין אלא כשיש היתר אחר איסור לגמרי כביצה שנולדה ביו"ט, והא דפת שאפה עם הצלי דאסור לאכלו עם הכותח לא הוי משום דבר שיש לו מתירין, אלא משום כיון דריח הבשר מרגיש בהם הטועם אותן מתחזי כבשר כחלב עכ"ל. אלמא דהר"ן גופא ס"ל לדינא דלא כמש"כ הוא בעצמו בנדרים ע"ש, ולכן שפיר פסק הרמ"א (בסימן צ"ט סעיף ו') דכזית חלב שנפל למים ונתבטל בשישים דמותר עם בשר, אלמא דהיתר בהיתר באינו מינו בטיל, וביותר מבואר בשו"ת הר"ן (סימן נט) דחמץ קודם זמנו אף דהוי היתר בהיתר מ"מ בטיל אלמא דהר"ן תבר לגזויה.

ועוד דאף דהיתר בהיתר לא בטיל, מכל מקום אין זה אלא מרבנן, כמש"כ הפרי מגדים

ובתוס' חולין (דף צ"ט ע"ב) בד"ה שאני ציר דזיעה בעלמא כו' הקשו, דכיון דצריך קרא בשרצים ובהמה טמאה ודגים דליכא קרא לא אסור מן התורה א"כ מנלן לאסור ציר טריפה עכ"ל. עכ"פ חזינן דלאו בכל איסורין נאסר הטעם של האיסור כיון שאין בו ממשו, ולכן בדגים טמאים לא נאסר צירן, ולפ"ז יש לדון דאף דציר טריפה נאסר דילפינן מציר בהמה טמאה מכל מקום היינו דוקא איסור שיש בו מלקות, משא"כ איסור שאין בו מלקות אף דאסור מן התורה יש לומר דבזה לא מצינו הוכחה לאסור טעמו, וכן כתב הרב המגיד (בפ"ב ה"ג ובריש פרק ג [הלכה ו] מהלכות מאכלות אסורות) דלא נאמר כל היוצא מטמא טמא אלא באיסור לאו ולא באיסור עשה, והובא בפרי חדש (סימן ע"ט סק"ו), ולפ"ז י"ל בחלב טמא דאין בו איסור לאו דהא אינו לוקה, לכן לא נאסר [טעמו היוצא ממנו] רק ממשו, ולכן התירו חז"ל הגבינות מקודם דאסיק האיבעית אימא החשש דקאי ביני אטפי דכיון דליכא ממשו רק טעמו לבד לא נאסר. **L**

או ירגישו הבעלים שעשה איזה העלמה בהחלב, ועדיין לא יצאנו מחשש חז"ל, ואסור אף לעשות גבינות מחשש דאיכא דקאי ביני אטפי כמבואר בכל הפוסקים. **L**

7 **ויש להעיר,** בע"ז (שם) דקאמר הגמרא חלב למאי ניהוש לה כו' אם משום איערובי ליקום דאמר מר חלב טמא אינו עומד אי דקבעי לגבינה הכי נמי, הכא במאי עסקינן דבעי ליה לקמחא ואיבעית אימא לגבינא איכא דקאי ביני אטפי, וקשה, דאף מעיקרא דלא ידעו מן חשש דקאי ביני אטפי וס"ל דבגבינה אין חשש משום דדבר טמא אינו עומד, מ"מ כיון דגבינות שנעשים מחלב עיקר עשייתן שמרתיחין מתחלה החלב שהקפיא ע"י האור, וכבוש מעת לעת וודאי איכא, א"כ יש לחוש דהטעם מן חלב טמא נכנס להקפאת החלב הטהור, כמו בכל האיסורין דאף היכא שאין ממשם נכנס מ"מ חיישינן להטעם שיוצא מן האיסור ויובלע בהיתר, וגוף הגבינה אף דאינו רק ממש חלב טהור, עם כל זה יוכל להבליע בחלב טהור הטעם מחלב טמא כבישול או ככבישה מעת לעת. **L**

דוכה"ג ראיתי בנודע ביהודה (במה"ת אר"ח סימן

ס"ו) שכתב לתרץ דברי הש"ך ביו"ד (סימן קי"ח סק"ח) בהא דחלב סגי בחותם אחד דמאי שנא מחתיכות בשר, ותירצו הרשב"א (ע"ז לט, א) והר"ן (ע"ז טז, ב מדפי הרי"ף ד"ה חבית) בשם הירושלמי דטעמו דרב דכל שאיסורו משום תערובת מותר בחותם אחד משום דמין במינו בטיל ברוב, והקשה הנודע ביהודה, הא חלב טמא משונה בטעמו ובמין באינו מינו אזלינן בתר טעמא. ותירץ הנודע ביהודה, משום דחלב טמא כיון דאינו חייב מלקות לכן לא נאסר בו טעם כעיקר, ודוקא בנוזר וגיעולי עכו"ם דהמה איסורין שיש בהם מלקות בזה נאסר טעם כעיקר עכ"ל הנודע ביהודה. ובדברי הנודע ביהודה הנ"ל יש לומר דהתוס' בע"ז (ל"ט ע"א) ד"ה אמר רב חבית כו', הכריעו כפירוש רש"י [שם ע"ב ד"ה איסורין] דלכן חלב מותר בחותם אחד דדוקא היכא דיש יוקר חשו דטרח וזייף, ולא כסברת רבינו אפרים (שם) שכתב הטעם דשאני איסורא מגופא

ויש לתרץ, ע"פ מש"כ הרמב"ם (בפ"ג מהלכות מאכלות אסורות ה"ו) אע"פ שחלב טמא וביצי טמא אסורין מן התורה מכל מקום אין לוקין עליהם כו"ג, ולפ"ז יש לדון דטעם חלב טמא לא מיתסר דהא בחולין (ק"ב ע"ב) אמרו דהטמאין לאסור צירם ורוטבם כו' והתוס' (שם) בד"ה ורוטבן כו' הקשו, דתיפוק ליה ממשרת דטעם כעיקר, ולפמ"ש"כ רש"י בחולין (צ"ח ע"ב) בד"ה לטעם כעיקר דמאן דס"ל דטעם כעיקר לאו דאורייתא משום דבטיל ברוב וכ"כ הרשב"א והריטב"א שם, יש לתרץ קושית התוס' משום דקרא דמשרת אתי לאשמועינן דאינו בטיל ברוב באינו מינו, וזהו אינו רק אממשו כמו ממשו של יין בפת, אבל הטעם כל שאין בו ממשו של איסור הייתי אומר דאינו אסור, לכן אתי קרא דהטמאין לאסור אף טעם של איסור כמו צירן ורוטבן. **L**

1. רמב"ם מאכלות אסורות ג, יד. טור ושו"ע קטו, ב.

כעיקרם, ואי מגעולי מדין לא היה נאסר רק באיסור שיש בו מלקות, לכן נכתב יקדש בקדשים להורות דאף פסולין בקודש דליכא מלקות עלייהו כמו יצא הדם וכה"ג מכל מקום נאסר בו ג"כ טעם כעיקר, וזה לא ידעינן מן משרת וכמש"כ הנודע ביהודה הנ"ל, אע"כ מוכח דאין סברא לחלק בזה, וכמו דמשרת אתי על טעם כעיקר בנוזר ממילא ילפינן דהוא הדין כל איסורין אף שאין בהם מלקות ג"כ נאסר טעמם כעיקרם.

אכן לפמש"כ הרמב"ם (בפרק י"ח מהלכות פסולי המוקדשין ה"ג) דכל האוכל קרבן שנפסל ה"ז לוקה משום לא תאכל תועבה, וס"ל דלאו דלא תאכל תועבה לא הוי לאו שבכללות, וכמש"כ החינוך [מצוה תסט] דבאכילת קדשים פסולין לא הוי לאו דלא תאכל תועבה לאו שבכללות, ויש לומר דכל קדשים פסולים תיב מלקות עליהם, א"כ לפ"ז אין מקום לסתור סברת הנודע ביהודה הנ"ל, [ובגוף שיטת הרמב"ם הנ"ל יש לדון הרבה דאין זה במשמע מן סוגית הגמ' דפסחים (דף כד, א) ומכות (דף י"ח ע"ב) ואין כאן מקום להאריך], ומ"מ גם לפי שיטת הרמב"ם הנ"ל יש לדון לפמש"כ השער המלך (פ"ד הכ"ב מהלכות מאכלות אסורות) דלאו הבא מכלל עשה לא הוי בכלל לא תאכל כל תועבה, א"כ לפמש"כ הרמב"ם (בפ"ג מהלכות איסורי מזבח ה"ח) במחוסר זמן דאם הקריבו אינו לוקה משום דהוי לאו הבא מכלל עשה, וכן נרבע בעד אחד ומוקצה ונעבד כתב (שם בהלכה ז') דאינו לוקה, א"כ לא הוי זה בכלל תועבה לפי דברי השער המלך הנ"ל, א"כ אכתי קשה גם להרמב"ם הנ"ל דהוה ליה לגמרא לומר דיקדש אתי להורות על לאו דאין בו מלקות וכה"ג, אע"כ מוכח דאין לחלק בסברת הנודע ביהודה הנ"ל, משום דאף בהנך שאין בהם מלקות ג"כ נאסר בהם טעם כעיקרם. L

וסברת השער המלך שהוכיח כן שם מקדושין [נת, א] כבר העיר בזה המקנה שם, ואין לומר דשאני פסולי המוקדשין דהוי עכ"פ בלאו ואף דאין לוקין בזה לא איכפת לן, דהא הנודע ביהודה כתב בפירושו דטעם כעיקר לא נאסר אלא

משא"כ חלב דאינו רק משום תערובת כסברת הרשב"א הנ"ל, משום דהתוס' אזלי לשיטתייהו שהקשו בחולין (ס"ד ע"א) ד"ה שאם ריקמה כו' למה לי ריקמה הא בלאו הכי קיי"ל כל היוצא מטמא טמא אלמא דס"ל דלוקין על חלב טמא וביצי טמא ולא ס"ל כהרמב"ם הנ"ל [מאכלות אסורות ג, ו], ולפ"ז ליכא לפרש דלכן חלב מותר בחותם אחד משום דהוי תערובת דעדיין יש להקשות מה בכך, הא עדיין יש חשש דאורייתא דמין באינו מינו הוי דאורייתא דליכא למימר כסברת הנודע ביהודה הנ"ל, לכן מוכרח כפירוש רש"י דתלוי ביוקר, והרשב"א דס"ל לחלק משום תערובת יש לומר דאזיל לשיטתו שכתב בחידושו לחולין (דף ס"ד ע"א) כשיטת הרמב"ם דאינו לוקה על חלב וביצי טמא.

ובעיקר מש"כ הנודע ביהודה דבמה שאינו לוקה לא נאסר בטעם כעיקר, יש להעיר ממש"כ התוס' בזבחים (צ"ז ע"ב) ד"ה ניתי עשה ולידחי לא תעשה כו', דהא דיקדש דדרשינן לאם פסולה תפסול דטעם כעיקר בקדשים דזה קאי על כל פסולין דילפינן איסורם מן כל שבקדשים פסול בא הכתוב ליתן לאיתעשה על אכילתו כו' עכ"ל התוס'. ולפ"ז בפסולים דנפסל הזבח אך אינו לוקה על אכילה דהא הא דבקדשים פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה כו' הוי לאו שבכללות, כדאיתא בפסחים (דף כ"ד ע"א) דהא דאמר ר' אלעזר דלא יאכל כי קודש הוא דבא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו דאין לוקין על זה משום דהוי לאו שבכללות, וכמש"כ התוס' במכות (י"ח ע"ב) בד"ה כל שבקדש פסול דעל פסולין בקדש אינו לוקה, א"כ קשה, בהא דמקשה הגמ' בפסחים (דף מ"ה ע"א) ונוזר (דף ל"ז ע"א) דאי נימא דכל הנוגע בבשרה יקדש אתי על טעם כעיקר דלמה לי זה הא ידעינן זה מן משרת דטעם כעיקר ומתרץ הגמ' בנוזר דאי כתב רחמנא נזיר חטאת מנוזר לא ילפינן דחמיר איסורא, ובפסחים שם מתרץ הגמ' דחטאת להיתר מצטרף לאיסור ומשרת ליתן טעם כעיקר, ולהנודע ביהודה הנ"ל הוה ליה לגמרא לתרץ דלכן נכתב בקדשים יקדש להורות דאף פסולין בקודש דליכא מלקות בהם מכל מקום נאסר טעמם

כגון לענין טבילה מקוה עכ"ל. ועיין בפרי חדש (סימן ק"ב סק"ה). והא דמנחות (כ"ג ע"ב) דאמרו שם אי אליבא דר' יהודה והא ר"י בתר חזו"ת אויל, בע"כ מוכרח דלאו דוקא אמרו זה וכפירוש רש"י שם דהואיל ושניהם מין בשר אינם בטילים, דהא שם אין הכרח לומר דבתר מראה אזלינן ע"ש, כדמוכח מהא דדם הפר ודם השעיר הנ"ל, ולכן אין מקום לתרץ כנ"ל.

ולכאורה יש לתרץ קושית הדגול מרכבה הנ"ל, ע"פ מש"כ התוס' בחולין (צ"ט ע"ב) בד"ה שאני ציר דזיעה בעלמא, דכיון דלא מיתסר אלא מדרבנן לכן בטל מין במינו אף לר' יהודה. ולפ"ז יש לדון דהוא הדין ספק איסור דאורייתא אף דאזלינן לתומרא מכל מקום הא שיטת הרמב"ם [טומאת מת ט, יב, כלאים י, כז, איסורי ביאה יח, יז] דכל ספק איסור דמן התורה אינו אסור אלא מדרבנן, משום דדוקא בשתי חתיכות חייב אשם תלוי דאיכבע איסורא וכמו שכתבו המפרשים², וכן מצינו לרב דס"ל כן בכריתות (דף י"ח ע"א) ע"ש. ולפ"ז יש לומר דספק איסור דאורייתא שנעטרב במינו דבטל שפיר ברוב, אף לרב דס"ל כר' יהודה דמין במינו אינו בטיל, מכל מקום זהו דוקא בדאורייתא ולא בדרבנן כמבואר בתוס' הנ"ל, ולכן בחלב דהוי רק חשש שמא עירב חלב טמא לא עדיף מאלו היו רואין שהאינו יהודי עירב ספק חלב טמא בחלב טהור דהיה בטל ברוב במינו, משום דאיסור דרבנן בטל ברוב אף לר"י, ורש"י דס"ל בחולין (קט"ז ע"ב) בד"ה הרי זה אסורה כו' שכתב, דחלב הנמלט בבשר נאסר משום בשר בחלב וכשמתערב חלב זה בחלב היתר אוסר במינו ואינו בטל כו' עכ"ל. מוכח מזה דרש"י ס"ל דמין במינו אינו בטיל אף באיסור דרבנן, והא דחולין דשאני ציר דזיעה בעלמא, יש לומר דרש"י יפרש כשיטת הריטב"א (שם דף צ"ט ע"ב) דפירש, דדוקא בציר דקיל איסורו מכל איסורי דבריהם ע"ש, ולהך שיטה י"ל דגם חלב אסור בחותם אחד לרב דס"ל מין במינו אינו בטל אף בדרבנן, וככל ספק דאורייתא דאסרו בחותם אחד וכמו חתיכת דג, ולכן פירש רש"י בע"ז שם [לט, ב ד"ה אסורין] דתלוי במה דדמיה יקרים בזה הצרכו ב' חותמות וכפירוש התוס' שם בד"ה אמר רב כו' הנ"ל.

אכ"ן באמת זה אינו, דהא חזו"ת דספק דאורייתא דהוי לתומרא אף דאינו אלא מדרבנן מכל מקום מיקרי

באיסורי מלקות כמו משרת ונזיר, א"כ תקשה דהוה ליה להגמ' לומר דלכן נכתב יקדש בקדשים להורות דלא בעי מלקות, וע"כ מוכח דלא מחלקינן בזה כיון דמצינו דטעם כעיקר, דהוא הדין בכל דוכתי.

76 וכן מוכח זה מהא דזבחים (דף ע"ח ע"א) דמוכית הש"ס דנותן טעם ברוב דאורייתא מהמשנה דעושה עיסה מחיטים ואורז דאם יש בה טעם מצה דיוצא בה ידי חובתו בפסח, ואי נימא דטעם כעיקר לא הוי אלא באיסור מלקות ולא באיסור עשה, א"כ קשה מנא להו להוכיח דאי טעם כעיקר דאורייתא דגם באכילת מצה יוצא בזה, דהא חזו"ת דלאו בכל דוכתי אמרינן טעם כעיקר, אלא ע"כ מוכח דכיון דאמרינן דהטעם הוא כעיקר דהוי כעיקר בכל מקום [ועיין במנחות (דף כ"ג ע"ב) בחוס' ד"ה אלא למ"ד בתר מבטל אזלינן, דכתבו דהך שמעתא דמנחות פליגא אההיא דהתם כו'] א"כ נתבאר דלא כהנודע ביהודה הנ"ל.

[הגה]. [ומדעסקינן בענין זה ראיתי לעיין במה שהקשה הדגול מרכבה ביו"ד (סימן קיח, א) על מש"כ הש"ך (ס"ק ח) דלכן חלב מותר בחותם אחד משום דמן התורה בטיל ברוב מין במינו, דעדיין תקשה לרב דס"ל דמין במינו אינו בטיל כמבואר בע"ז (דף ע"ג ע"ב) א"כ אמאי ס"ל לרב דחלב מותר בחותם אחד כמבואר (שם דף ל"ט ע"א) הא לשיטת רב יש בו חשש דאורייתא עכ"ל³. והובאה קושיתו בחתם סופר [יו"ד] (סימן ק"ז), ולפמש"כ הנודע ביהודה הנ"ל דחלב טמא משונה בטעמו מחלב טהור י"ל דרב ס"ל כאבוי בע"ז (דף ס"ז ע"א) דבתר טעמא אזלינן ובטל חלב טמא בטהור ברוב מן התורה, וכן ראיתי בחתם סופר שכתב שם כן. אך באמת דוחק לומר דרב לא יסבור כרבא דבתר שמא אזלינן, וגם אין לומר דכיון דחלב טמא משונה במראה מן חלב טהור כמבואר בע"ז (דף ל"ה ע"ב) ור' יהודה בתר חזו"ת אויל דזה אינו דהא עיקר ילפותא דמין במינו אינו בטיל מרם הפר ודם השעיר ומבואר ביומא (דף נ"ו ע"ב) דמשונין במראיהן דהאי חיזור והאי סומק וע"כ מוכח דלא תליא בזה כלל ועיין בזבחים (דף ע"ט ע"א) ברש"י ד"ה היכא דאיכא חזו"ת וכו' מילי דלא תלי בטעמא אלא בחזו"ת

2. שו"ת מהרי"ט ח"ב א ד"ה ועוד, שב שמעתתא א, א.

דאורייתא, כדמוכח בר"ה (דף ל"ד ע"ב) דתקיעת ספק ותפלת ודאי יהוה לך למקום התקיעות משום דתקיעות דאורייתא, אלמא דכיון דהחמירו משום ספק דאורייתא אין דינו כדרבנן, וכל שכן בנידון דידן הכיון דהיישנין שמא עירב בו חלב טמא ואלו היינו יודעין דעירב בו חלב טמא היה אסור מן התורה משום דמין במינו אינו בטיל, א"כ הוי כמו כל ספק דאורייתא, וכמו חתיכת דג דאסור בחותם אחד.

ועוד, דהא כיבמות (פ"ב ע"א) כתוס' ד"ה בטומאת משקין דרבנן כו' כתבו, דאף באיסור דרבנן סבירא ליה לר"י דאינו בטל מין במינו, וכן כתבו התוס' בנדה (ע"א ע"ב) בד"ה ר' יהודה לטעמיה כו', דהיכא דיש לדרבנן עיקר בדאורייתא ס"ל לר"י דמין במינו אינו בטל, ועין בבבבצה (דף ל"ט ע"א) דר"י פוטר במים א"כ וכל שכן ספק דאורייתא דודאי יש לו עיקר בדאורייתא לכן אינו בטל אף מין במינו. ובאמת הלשון דאמרו בע"ז (דף ע"ג ע"ב) דרב ושמואל דאמרו כל איסורין שבחורה במינן במשהו מורה כשיטת התוס' (בחולין צ"ט ע"ב ד"ה שאני ציר) דבדרכנן מודה דבטל, אבל הא נתבאר דספק דאורייתא ודאי אינו בטל משום דמיקרי דאורייתא, וגם יש לו עיקר בדאורייתא, ולכן עדיין קושית הדגול מרכבה במקומה עומדת.

ולכן נראה לי לתרץ באופן אחר, דבמנחות (דף כ"ג ע"ב) אמרו דס"ל לר' חנינא דר' חייא ס"ל כו' יהודא דמין במינו אינו בטל, רק דהעיקר תלוי באם הבטל יוכל להיות כמבטל כמו נבילה בשחוטה דאינה בטלה, משום דלכי מסרחא תוכל להיות הנבילה בהכשר כמו השחוטה, ובמשקין כתבו התוס' (שם כ"ב ע"ב) בד"ה ור' יהודא כו', דלכי מסרחי אין שם משקין עליהם, ולכן לא אפשר לתרומה שתעשה חולין כו' ע"ש. ולפ"ז י"ל דגם רב ס"ל כו' חייא וכשיטת ד' חנינא הנ"ל דדוקא באוכל שיכול להיות האיסור להתיר כי מסרחא ופקע האיסור ממנו לכן אינו בטל, משא"כ חלב טמא דהוי משקה הבזה לא שייך לומר כי מסרחא כמש"כ התוס' הנ"ל, לכן יודה רב דבזה בטל שפיר מין במינו ג"כ.

אך יש להקשות ע"ז, דהא רב ס"ל בע"ז (דף ס"ח ע"ב) נותן טעם לפגם אסור ומספקא הש"ס אליבא דרב, ומצינו (שם סח, א) דמאן דס"ל נותן טעם לפגם אסור דהא דראויה לגר קרוי נבלה ואינה ראויה לגר אינה קרויה

נבלה למעוטי סרוחה מעיקרא משא"כ כנסרת אחר שהיה ראוי לאכילה לא מיפקע איסורו ממנו, יעו"ש. א"כ לפ"ז ליכא למימר דהא דסבירא ליה לרב דמין במינו במשהו משום דסבירא ליה כו' חנינא אליבא דר' חייא דסבירא ליה דהלוי כמה שהבטל יוכל להיות כמבטל, דהא לדידיה גם אי מסרח אינו יכול להיות הבטל כמבטל, ויש לומר דהא (בבכורות כ"ג ע"ב) דר' יוחנן סבירא ליה דאחר זו ואחד זו עד לכלב סבירא ליה ג"כ דהפסוק דתולה זה כראויה לגר מיירי כסרוחה מעיקרא ומכל מקום באם אינה ראויה לכלב גם אי נסרחה אחר שנאסרה אז לכ"ע מיפקע איסורא, א"כ שפיר יוכל להיות באוכלין הבטל כמבטל אי יסרח שלא יהא ראוי אף לכלב דאז מיפקע איסורו לכ"ע אף לרב, ושפיר י"ל כמש"כ כשיטתו.

אך עדיין תקשה דהא בפסחים (כ"ט ע"ב) איתא, דאמר רב דחמץ כפסח במינו אסור מן התורה, והא מבואר (שם כ"א ע"ב) שחמץ שחרכו אחר זמנו אסור כמבואר באו"ח (סימן תמ"ב, ט), א"כ בחמץ כפסח דמסרח לא פרח איסורא מיניה, אך גם זה אינו קשה לפמש"כ הלחם משנה (כפ"א מהלכות חמץ ומצה ה"י) דהא דחרכו אחר זמנו אסור אין זה אלא מדרבנן, וכן כתב הפתח הבית (עמ"ס פסחים כא, ב), וכן הוכחתי בחידושי לפסחים. ולפ"ז נחא מש"כ דשפיר י"ל בחמץ בזמנו דלכי מסרח פרח איסורא ממנו מן התורה, ואף שעדיין נשאר איסור מדרבנן, עס כל זה כיון דמן התורה פרח איסורא ממנו הוי הבטל כהבטל ואינו בטל מן התורה.

ועוד יש לומר, לפמש"כ התוס' בע"ז (נ"ו ע"ב) בד"ה אבל אי מחזיר גרגוהני כו' ורב הונא סבירא ליה כאביי דאמר חמרא חדתא בעינבי במשהו משום דבתר טעמא אולתין כו' עכ"ל. א"כ לפ"ז שפיר י"ל דרב סבירא ליה כאביי, דהא רב הונא תלמיד דרב היה, ובכולי ש"ס מקשה מרב הונא על רב משום דפסיקא להו דרב הונא סבירא ליה כרב, א"כ לפ"ז מוכח דגם רב סבירא ליה כאביי, וכמש"כ החתם סופר (יו"ד סימן קצ) כנ"ל אך דלא כתב ראיה לזה, ולפמש"כ מוכח כן.

ומש"כ מתחלה דלרב נחלק דבמשקין אף במינם בטילים, זהו נסתר כמש"כ התוס' (שם בע"ז) דרב סבירא ליה דסתם יינם אינו בטל במינו, א"כ מוכח מדבריהם דאף במשקין סבירא ליה לרב דאינו בטל מן במינו, ובאמת כן מוכח מהא דאמר רב (שם דף ע"ג ע"ב)

ובא אח"כ לרשות האינו יהודי ודאי לא שכח, וקושיית הדגול מרבכה הנ"ל מתורצת". [ע"כ הגה].

7 נחזור לענינינו, דלפמש"כ לעיל דלשיטת התוס' [חולין סד, א ד"ה שאם] דסבירא ליה דלוקין על כל היוצא מטמא טמא, וגם אי נימא דאין לוקין עם כל זה הוכחתי, דאף במה שאינו לוקה ג"כ נאסר טעם כעיקר, א"כ לפ"ז יש לחוש אף לפי תירוץ קמא דע"ז (דף ל"ה ע"ב) דבגבינות לא חיישינן לחלב טמא משום דאינו מעמיד והחשש דקאי ביני אטפי לא סבירא ליה, דמכל מקום תקשה דניחוש להטעם דחלב טמא דנבלע בהגבינות, אך לפי מה שחקרתי ואמרו לי דיש איזה אופן לעשות גבינה בלא בישול וכבוש מעת לעת ניחא, א"כ ממילא לדידן דמבשל להקפאת החלב ע"י האור, ועוד דהא לכל הפחות יש בזה שיעור כבוש מעת לעת, א"כ בודאי גם בגבינות יש לחוש להטעם דהחלב הטמא נבלע בהחלב הטהור, וכיון דכבר נתבאר דיש לחוש בנידון דידן בתערובת חלב טמא דהוי קונה במידה דאסור, א"כ לא מיבעיא לתירוץ השני דמסיק הגמ' להחשש דקאי ביני אטפי בגבינות ודאי דחיישינן בנידון דידן, וכהכרעת הפוסקים' כתירוץ השני הנ"ל. ואף לתירוץ קמא הא ג"כ נתבאר דלדידן דעומד ימים רבים לכל הפחות הוי כבוש מעת לעת יש להחמיר אף ללישנא קמא דהגמ', ועוד, הא אנו נוהגים שלא לאכול חמאה של אינו יהודי מחשש צחצוחי חלב טמא, אלמא דחיישינן דהאינו יהודי יערב חלב טמא בהחלב הטהור אף שהוא דבר שאינו עומד כמבואר בע"ז (ל"ה ע"א) ברש"י ד"ה לפי שא"א לגבינה בלא צחצוחי חלב, אך התוס' שם ד"ה לפי שא"א בלא צחצוחי כו' הקשו, אטו מי חיישינן דעכו"ם שוטה שעירב בו דבר שאינו עומד, א"כ לשיטת התוס' הנ"ל גם בחמאה אין מקום להחמיר, וע"כ החומרא בחמאה של נכרי לדידן כשיטת רש"י הנ"ל, ולכן גם בגבינות לעשות מחלב שחלבנו הנכרי שלא בפנינו ג"כ יש לחוש למנהגנו דמחמירים בחמאה.

5. רמב"ם שם הלכה טז כתב כן בשם מקצת הגאונים, ובטור שם הביא בשם הרא"ש שלא ידע טעם ברור לאסור אלא שנהגים בו איסור וכן פסק השו"ע שם סעיף ג.

דכל איסורין שבתורה במינן במשהו, דמשמע אף משקין ג"כ במשהו, וגם מוכח מן התוס' הנ"ל דגם באיסור דרבנן סבירא ליה לזכ דאינו בטל במינו, דהא סתם יינם לא הוי וק מדבריהם וכמה קולות הקילו חז"ל בו, ומכל מקום סבירא ליה דלא בטל במינו, לכן יותר נכון כמש"כ להוכיח מן התוס' דרב יסבור כשיטת אבוי דבתר טעמא אזלינן, וכיון דחלב טמא הוי חלוק בטעמו לכן גם רב מודה דבטל באינו מינו.

ועוד יש לתרץ קושיית הדגול מרבכה הנ"ל לפי מה דמבואר ביו"ד (סימן ק"ב [רמ"א סעיף ד]) גבי דבר שיש לו מתירין, דאם האיסור לא היה ניכר וההיתר היה ניכר מתחלה דגם דבר שיש לו מתירין בטל, והא דכתב המרדכי [סוף חולין רמו תשלז] גבי יבמה שרקקה רוק, משום דהתם הא ההיתר ג"כ לא היה ניכר מתחלה כמו שכתבו האחרונים³, ולפמש"כ הר"ן בנדרים (דף נ"ב ע"א ד"ה וקשיא), דהא דדבר שיש לו מתירין אינו בטל משום דזה הוי כמו מין במינו לר' יהודא דכ"ע מורי דאינו בטל ע"ש. א"כ לפ"ז מוכח דגם במין במינו לר' יהודא אם ההיתר היה ניכר והאיסור לא. דבטל שפיר כמו שמבואר בדבר שיש לו מתירין⁴, לכן בחלב טמא דחיישינן דאינו יהודי עירב בהחלב הטהור שקיבל מן הישראל מכבר לכן מותר בחותם אחד משום דבכה"ג שפיר בטל מין במינו לכ"ע, כיון דהחלב הטהור היה ניכר להישראל המפקיד, אך דהחשש הוא משום תערובת חלב טמא, והחלב הטמא של האינו יהודי לא היה ניכר להישראל, ואף דהיה ניכר להאינו יהודי מה בכך, וכמו שמצינו בטי' חנויות דאם נמצא ביד אינו יהודי מותר, ואף דאינו יהודי קנה במקום הקביעות, מכל מקום אמרינן כיון דלהאינו יהודי לא שייך הספק לכן לא אזלינן בתריה, וה"ה בזה החשש דמה בכך אם היה ניכר להאינו יהודי כיון דלגביה מותר, ובעת שבא החלב להישראל לא היה ניכר האיסור מעולם כלל, וגם הא הוי ספק אם היה איסור כלל מעולם שמא לא עירב בו חלב טמא כלל, לכן מיקרי תערובת זאת דחלב טמא בשם לא היה ניכר האיסור כלל, ובכה"ג בטל שפיר במינו אף לר"י ורב, ושמא עירב לחלב טמא שהיה ברשות ישראל

3. כרתי ופלתי שם ס"ק ת, חוות דעת שם ס"ק ז, מחצית השקל שם ס"ק יב, נודע ביהודה חנינא יו"ד נד.
4. רמב"ם מאכלות אסורות ג, יד, טור ושו"ע קטו, ב.

ספר שו"ת באר יצחק סימן יג רצו

הערמת ריבית, ומדלא פירש דאמאי מקודשת מוכח מזה דהמקדש בריבית קצוצה מקודשת. כן כתב הב"ש (אה"ע סימן כ"ח ס"ק כ"ז), אבל באמת אין מובנים לי דברי רש"י, דאף דנימא דהמקדש בריבית קצוצה מקודשת עכ"ז היינו בלקח כבר הריבית ברשותו ומחזירה, דאף לכאורה י"ל אין שקלי ודידי שקלי עכ"ז ריבית שאני כמש"כ הנתיבות (בסימן ר"ח ס"ק א) לבאר זה משום דהבעלים קנו להריבית קודם שנותן לה יעו"ש, משא"כ קודם שקיבל המלוה לידו דבוראי כיון דאין יכול לתבוע מהלוה א"כ לאו מידי שקלה מן הבעל ולא הוי שום בר דמים אצלה במה שמוחל לה הריבית כיון דאין לה שום זכות וטובה במה שמוחל לה הריבית א"כ במה תתקדש, והוא לכאורה צ"ע מאוד. וע"כ נלע"ד שמוכח מזה הדין מה שכתב המשנה למלך (פ"ח מהלכות מלוה הלכה א ד"ה עור כתב) דאם רצה המלוה לתבוע את מעותיו מן הלוח תוך זמנו לפי שאומר לו הלוייתך רק אדעתא דריבית וכיון דאסור לי ליקח הריבית תחזיר לי מעותי שמחוייב להתזיר המעות יעו"ש. א"כ שפיר י"ל דיש לה זכות הרבה במה שמחל לה הריבית במה שמתקדשת לו עבור הריבית, שאם לא היה מוחל לה היה יכול לתבוע ממנה ההלוואה אף בתוך זמנו, או בתוך סתם ההלוואה שיכול לומר לא הלוייתך רק אדעתא ליקח ריבית, ובמה שמחל לה אינו יכול לתבוע ממנה ההלוואה, וע"כ הוי הנאה לה שמתקדשת עבור חוב הריבית, ואינו אסור רק מחמת ריבית.

ולכאורה יש לומר דאין המלוה יכול לתבוע את המעות מן הלוח כשאינו נותן לו הריבית, משום דהא אף כשהתנה בפירוש בתנאי כפול שמלוה ע"מ ליקח ריבית הוי מתנה על מה שכתוב בתורה דתנאו בטל והמעשה קיים, דהא מן התורה אסור ליקח ריבית, אך י"ל דשפיר כתב המשנה למלך משום דהא בגיטין (פ"ד ע"ב) איתא דהרי זה גיטך ע"מ שתאכלי בשר חזיר לא הוי מתנה על מש"כ בתורה משום דלא תיכול ולא

ולסמוך על מה שאין חלב טמא מצוי בינינו, הא כבר כתבו האחרונים שלא לסמוך בחלב אינו יהודי על היתר זה"ש, דאף דלכאורה יש להוכיח מהא דמוריים דיו"ד (סוף סימן קי"ד [סעיף יא]) דמבואר שם בשם הראשונים, דבמקום שאין דרכן לערב יין מותר לקנות מהן, א"כ הוא הדין לכאורה יש לדון כן בחלב אינו יהודי, דכיון דאין דרכן כעת לערב בפרט שאינו מצוי בינינו, עם כל זה בלשון המשנה דע"ז (ל"ה ע"ב) מוכח דגזירת חלב חמירא בזה, דהא גבי חלב תנן התם דחלב שחלבו אינו יהודי ואין ישראל רואהו אסור, וגבי שלקות וכבשין תנן התם דהשלקות וכבשין שדרכן לתת לתוכן יין או חומץ, הרי דבחלב לא שנא בין דרכן או לא אלא כללא כ"ל דכל זמן שאין ישראל רואהו אסור, [ויש להאריך עפ"י בסוגיא דהתם], לכן אין אני מסכים להתירא בזה כעת, ועוד חזון למועד לעיין בזה בעז"ה.

א"ד ידו יצחק אלחנן בהרב מוהר"א זצ"ל חופ"ק נאוההרדק.

סימן יד

מה שהשבתי לרב אחד

מש"כ מעכ"ת לתרץ בדברי רש"י בקדושין (ו' ע"ב) בד"ה לא צריכא כו', ולא ריבית גמור דלא קץ לה מידי ולא שקיל מינה והתוס' (ד"ה דארווח לה) תמהו על רש"י בזה, וכתב כ"ת דסברת רש"י היא שזה לא הוי שוה פרוטה וריבית פחות משה פרוטה אינו אסור רק משום הערמת רבית^א, יפה כתב מעכ"ת, וגם אני אמרתי כן כבר ביתר ביאור, משום דמה דמקודשת היא לו לא הוי שוה פרוטה, משום דהא יכול לקדש לו אשה בשטר אף שאין בו שוה פרוטה, א"כ יכול להשיג לו ענין זה אף בפחות משה פרוטה כנ"ל.

ומה שכתב מעכ"ת להוכיח ממש"כ רש"י [שם] בד"ה רבית מעלייתא הוא ואמאי קרי ליה

7. רמב"ם שם יז, כו, רשב"א תורת הבית הארוך בית ב שער ו דף צא, ב, ר"ן ע"ז יג, א מדפי הרי"ף ד"ה מוריס.

8. שו"ת חתם סופר יו"ד קז, פתחי תשובה קטו ס"ק ג ועיין בהערה.

RECEIVED JUN 04 2012

שמע בני מוסר אביך:

דעת הצדיקים לבית סאטמאר, בעלזא, מונקאטש באכוב, ועוד - בענין לימוד "דף היוגוי"

ואל תטוש תורת אמך:

ביאור בענין "לשון העמים" כוהו איסורו על פי הלכה ועל פי השקפה

במשנתו של רבינו - בפירסום ראשון:

הידו"ת לחג השבועות שנת תש"ח לפ"ק

בשדה הכשדות:

בדין בשד האחוריים של בן פקועה

הכנף פתיל תכלת:

ליקוט נפלא בענין מוצות תכלת והמסתעף

בירור כל סוגי החלזונות למיניהם למוצות תכלת

מהדורת בערקאוויטש

שנת ה' קובץ ד' [ט"ו] • סיון - תמוז תשע"ב לפ"ק • יו"ל ע"י תלמידי וחסידיו סאטמאר

הגה"צ רבי משה צבי אריה ביק זצ"ל

אבד"ק מעזיבוז יצ"ו

בדין פיקוח ממשלתי בחליבה

דבר טמא, ומ"מ צריך הישראל להיות יושב בחוץ דוקא, ועיין בשו"ע סימן קט"ו ובט"ז סק"ב ובשו"ך סק"ח שם.

והנה מבואר דרמ"א יו"ד סימן קט"ו סעיף ב' החלב טמא לא מצוי כלל, וזו בודאי חזקה יותר גדולה מפיקוח ממשלתי, כיון שאינו בנמצא כלל, וחז"ל סמכו על חזקות כאלו בכמה מקומות, ומ"מ אסרו החלב אם לא ראוהו הישראל בשעת החליבה, מוכח מזה שחז"ל לא סמכו בחלב עכו"ם לא על חזקה ולא על ידיעה ברורה אלא על ראיה לבד, כמובן כל זה הוא לדעת חכמי אשכנז הסוברים דהיא גזרת חז"ל ככל הגזירות, ובודאי לדעת כמה מחכמי ספרד כמו התשב"ץ ח"ד סימן ל"ב והפרי"ח שו"ע שם אות ו' דס"ל דבעיד שאין מצוי בה חלב טמא כלל מותר לקנות חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו יש לסמוך על חזקה זו, אבל לדעת בעלי השו"ע א"א למיסמך כלל על זה.

והנה לא ידעתי למה הוצרך הגר"מ להביא מפרחק להמו, דהלא עיקר ענין פיקוח ממשלתי הוא דמירתת העכו"ם מלערב, ובאמת מבואר בשו"ע שם סעיף א' ובפוסקים דמירתת די להתיר החלב, אך נראה דפיקוח ממשלתי אינו נחשב למירתת כלל, דחז"ל קבעו מאי נקרא מירתת, כמו יושב אינו רואהו ועומד רואהו, וכן יוצא ונכנס, ועיין בט"ז שם סק"ג, אבל אם מפסיק בית עכו"ם אסור, עיין ברמ"א שם לענין שפחות, ואף שגם בזה מירתת אולי יבוא הישראל פתאום, ומ"מ לא סמכו על זה, ונראה דצריך להיות מירתת בכל רגע ובשעת החליבה דוקא, משא"כ אם רק מירתת שיבוא הישראל אח"כ או המפקח יבוא לאחר החליבה, ובפרט כשיבוא רק לעתים וחזקות ובשעת החליבה איננו שם כלל, נראה דלא חשיב מירתת, ולדין אסור, וכמו שכתבתי לעיל דזה שאינו בנמצא כלל חשיב יותר ממירתת, ומ"מ לא התירו בשביל זה.

ואולי אפשר דבמקומות שאינו בנמצא כלל חלב ישראל ובימינו רוב האנשים חיייהם תלויים בשתיית חלב, אפשר דנחשבו כחולה שאין בו סכנה ויכולים לסמוך על דעת התשב"ץ והפרי"ח, אבל בנמצא חלב ישראל, ובפרט בני תורה, נראה שלדין אין לסמוך על זה כלל, וגם מה שכתבתי לעיל דנחשבו כחולה שאין בו סכנה הוא רק בדרך אפשר, ועדיין צ"ע בזה.

משה צבי אריה ביק

ידידך דוי"ת

74 יום ד' לסדר וישראל עשה חיל תשי"ד.

ההוד"ש ובט"ס לכבוד ידידי והביבי האברך המופלא ומופלג בתו"ש, האי צורב העוסק בחוקי הרב, מוה"ר יוסף צבי הכהן שליט"א פערל.

מכתבך קיבלתי אתמול, והנה מכל ראיותיו של הגר"מ פיינשטיין שליט"א (נדפס נסו"ת לגנות מהב יו"ד הלך ה' סימן מ"ז) לא ראיתי שהביא אף ראיה אחת דבמקום שהצריכו חכמים ראוי יהי די בידיעה.

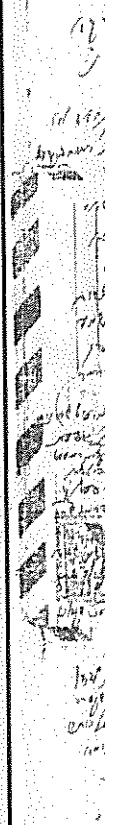
דהנה הא דהביא מגמ' דשבועות הך ל"ד ע"א אינה ראיה, דהתם שקלי וטרי בגמרא דלעדות ממון בידיעה לבד יהי די להעיד ולא יהי צריך לראוי כלל, מדאמרה תורה "או ידע".

וכן הא דהביא מדברי התוס' ביבמות הך מ"ה ע"ב בד"ה מי וכו', דבטבילת גירות סגי בידיעת ב"ד וא"צ ראיה, ג"כ אין שום ראיה, דכוונתם שם דא"צ ראיה ביד, ולא אפילו עמידת ביד בשעת טבילה, ודי בידיעתם. והלא אפילו בטבילת גירות כתקנה אין הבי"ד רואין הטבילה, רק עומדין בחוץ, וברור דדי בעמידת ביד לבד ולא צריך יותר, ולכן דעת ה"י"מ דגם ידיעה סגי.

וכן הא דהביא מקרושי ביאה (קרושין ט"ג ט"ו) דאף אם ראו רק היחוד מ"מ הוה כראו הביאה וא"צ שיראו ממש, שם הטעם דכיון שנתיחדו חזקה שבעל. וכן הא דהביא מגמ' ב"מ הך ע"א במנאפים, ג"כ אינה ראיה, דהתם אם ראו כדרך המנאפין לא צריך יותר דחזקה שבעל וסוקלין ושורפין על החזקות. ובמנאפים כתב רש"י להדיא בד"ה במנאפים דלא חזקתן תורה להסתכל כ"כ, משמע דא"צ ראיה והסתכלות בהכנסת מכתול ודי בראיה כדרך המנאפים ולא צריך יותר, ואין הטעם משום ידיעה, רק ככל החזקות שסומכין עליהם, ולא קשה איך יהרגו בראיה זו של כדרך המנאפים ולא ראו בהכנסת מכתול, דכיון שלא חזקתן תורה להסתכל יותר, או סומכין על החזקה.

אב"י בחלב עכו"ם שגזרת חז"ל בע"ז ל"ט ע"ב שיהי ישראל רואה החליבה, אין לומר דגם ידיעה לבד די להתיר החלב, וגדולה מזו אמרו שם דאף בעכו"ם שאין לו דבר טמא בעדרו, שזו בודאי יש ידיעה חזקה שלא עירב

ק על תלמודי רבך בקובץ סי' מדור גזרות עמ' כ"ו.

ינו כא"י

יון תוספות

מהאי ובלע

זמאר ז"ע,

שיל"ת

ספר

חתם סופר

דרשות

השלם המפואר

כרך שני:

סוכות, מגילת קהלת, שמיני עצרת ושמחת תורה
חנוכה, ח' טבת, שובבי"ם

מרבנינו משה סופר זצוק"ל
בעל שו"ת והידושי "חתם סופר"

יצא לאור במהדורה הראשונה בשנת תרפ"ט מכת"י ק,
בתוספת ציונים מתנ"ך ומחז"ל, והערות "שער יוסף"
על ידי הגה"צ רבי יוסף נפתלי שטרן זצ"ל התקן הג"מ שלמה אלכסנדרוי סופר זצ"ל
בן מרן רבי שמעון סופר זצ"ל אבדק"ק קראקא ובעל מכתב סופר
בן מרן רבנו המחבר זצ"ל

ועתה יוצא לאור במהדורה מושלמת חדשה ומפוארת
על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר בתבי יד
ע"ש החתם סופר ז"ל
עיד"ק ירושלים תובב"א
תשע"ה

מהדורת נוסענצוויה

עשה
זאדם
נאכל
עשה
קשה
ובין,
עוד
קיל
ודם
לא

ילו
לא יתקן שום
חטא בלי בבית,
ק"ו מחטא הקל
של יוסף שלא
נתקן רק בבניה

חתם

דרוש ו - תקע"ג
[פי ג']

סופר רפא

13

ראוי לפייס ולמתול להם בהיות הם הגורמים החטא הזה במוכרם אותו למצרים, וצערא דגופא ניתן למחול, אבל גדול המחטיא (במדב"ר כ"א ד'), על כן, שב בתחלה אל ה', ובתיקון החטא יכול להתפייס ולפייסם. וכן לעתיד לבא אין תקנה אלא בתשובה, והתשובה על ידי בניה דוקא, כי לא יתקן שום חטא בלא זה, ק"ו מחטא הקל של יוסף לא נתקן בלא בכיה ק"ו שלנו. על כן כתיב בככי יבואו ואו בתחנונים אובילם אל נחלי מים^{מ"ד}, לעלות לציון וירושלים, ובית ה' נכון כראש ההרים^{מ"ה} וזה שער השמים^{מ"ו}, במהרה בימינו אמן.

דרוש ו

בעז"ה, דרוש ליום ה' ז' טבת תקע"ג לפ"ק, פה פ"ב בפרשת ויגש, וכו' הספידא על פטירת הרב הגאון מו"ה דוד זינצהיימער זצ"ל בעז"ה מ ספר יד דודא

7 בפרשת השבוע (בראשית מ"ה ה') וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו ומושל בכל ארץ מצרים. יש לדקדק איך אחר שתיאר עצמו בכל התוארים האלו אב לפרעה ואדון לביתו ומושל בכל ארץ מצרים, מיד אחר זה אמר עלו אל אבי וגם שמני אלהים לאדון לכל מצרים ושבק שארי התוארים, ואחר זה בכוא(ו) האחים אל אביהם שינו לשון

דיוקם בפסוקים וטעם לחשך ג' ימים כשהעתיקו התורה ליונית

יוסף, כי בפרשת מוקץ, ויסב מעליהם ויבך (מ"ב כ"ד), ואידך ויבא החדרה ויבך שמה ומ"ג ל), וג' בפרשת ויגש, על צווארי בנימין, וינטק לכל אחיו ויבך עליהם ומ"ה ט"ו), ועל צווארי אביו - ויבך על צווארו עוד (מ"ו כ"ט), חמשה בכיות מושגי עיניו הו"ל עשרה דמעות לתקן יו"ד טיפין ויפוזו זרועי ידיו. וצ"ב מ"ט לא חשיב קרא דויתן את קולו בככי (שם מ"ה ב). מה. לשוה"כ ירמ"י שם. מה. לשוה"כ מוכה ד' א'. מו. בראשית כ"ח י"ג. א. הגאון רבי יוסף דוד זינצהיים נולד בשנת תק"ה לאביו רבי יצחק אב"ד בעיר טריר, והוא שלימדו תורה עד חתונתו. בשנת תקל"ח נתמנה לראש ישיבה בעיר בישהיים, ושם העלה על הכתב את חידושו על הש"ס "יד דוד". ישיבה זו החזיקה מעמד עד שנת תקנ"ב, לאחר מכן נדד לעיר שטראסבורג, ושם בשנת תקנ"ט הוציא לאור את ספרו הראשון "יד דוד" על הש"ס, רבי דוד התפרסם בחינתו נשיא "הסנהדרין הכריסאי", אולם הוא לא האריך ימים ונפטר ביום ו' כסליו תקע"ג בחיותו בן ששים ושמונה שנה. השאר אחריו הרבה כתבי יד וחידושים, מהם ספרו "יד דוד" על סדר זרעים ומועד שנדפס כבר בחייו, "שלל דוד" עה"ת, "קובץ על יד" על שמערתא ועוד, "מנחת עני" עניינים וסוגיות לפי סדר הא-ב.

הגאון רבי יוסף דוד זינצהיים זצ"ל

הימים שכבוד גדול נתכבדו היהודים
על זה, ומצאו חן ושכל טוב אצל המלך
והשרים ויהללו את יופי התורה וחכמתה,
ומן אז והלאה שלח דורות וקרבות
לבית המקדש.

ביאר הענין
ע"פ משל

אבל הענין בזה, משל למלך שהיה לו
לבוש מלכות נפלא מאד, ואם כי
הבגד בעצמו היה מלבוש שני עם
עדנים, מ"מ לא נראה השני מרוב אבני
יקר ומרגליות שהיו קבועים בו, אשר
מלבד יקרתם וחשיבותם של אבנים
טובים האלו עוד רמו כל אחד על דבר
חשיבות מענין מלכותו מלחמותיו וכבודו
וכבוד אבותיו, ובשעה שהלביש המלבוש
ההוא בין שריו ועבדיו בני היכלא
דמלכא היה מתכבד ומתגדל בעיניהם,
כי הם הבינו הענין, ולעומת זה גם הוא
התגדל והתחזק והיה לאיש מושל עולם
בגבורתו. ויהי היום ויתאו בני המדינה
תאוה לאמר רצונינו לראות מלכנו,
ויעבור המלך בכל מלכותו ברחבי
ארצותיו, והי בעברו דרך שמה והוא
לבוש לבוש מלכותו הנ"ל, שמע אומרים
כולם כאחד מה יפה אף נעים לבוש יקר
הזה לא נראה כצבע השני הזה מעולם,
חבל והפסד רב הוא שהוא מכוסה
באבנים הללו שאין בהם חפץ, והמה
מכסים פני יופי הבגד שכל עינים מצפים
לראותו. ויהי בשמעו את דבריהם כולם
כאחד לדבר אחד נתכוונו, נתפתה
לדבריהם וצוה להסיר אבני יקר ורב
פנינים מהמלבוש למען יראו החוצה פני
גוף הבגד ורקמת שני עם עדנים, ואז

הוסיפו אנשי המדינה שבח והלל למלך
והרכו לספר בשבחו ויקר תפארת
גדולתו.

ויהי שם שר וחשוב אחד פניו זועפות
מאד, ויאמר לו המלך מדוע פניך
רעים אין זה כי אם רע לב, כי אתה
מתעצב אל לבך בראותך כבודי ורב
תפארת. ויאמר אל המלך אני מתעצב
בראותי העולם מושלים כך ונתפתית
לדבריהם, וכל עוד שמוסיפים לך כבוד
אודות מלבוש השני הזה תוסיף למאוס
באבני יקר וגדולה אשר הם שבח בית
אביך, וסופה שיכסו פניהם חרולים אבק
ועפר לא יצהירו ולא יזהירו, וישכח
כבודך וכבוד משפחתך, ואתה תבלה
זמנך בהרבות מלאכת מלבושי שנים
במדינתך, עד שבסוף גם הכפריים ילבשו
כמותך ולא יוכר שוע מפני דל, אבל אם
על המלך טוב ויען כי רצונך גם לעשות
רצון האנשים האלו, תצוה לקבוע
האבנים על הבגד באופן שיוסרו ממנו
בכל עת כרצונך ומיד יוחזרו למקומן,
ובעברך לראות מדינתך יגולה טפח
ויכוסה טפחיים מן הבגד, פעם בצד זה
ופעם בצד זה, באופן שגם המה יבינו
ויהנו במה שהם נהנים, אבל לא יסור
מבין עיניך מי אתה ומי בית אביך, ואז
אתה תמשול בהם ולא הם בך, ויעש
המלך כן והצליח והשכיל. L

ד והנמשל בזה, הקב"ה המליך בכבודו
את עמו ישראל להיותם
מולכים על העולם כולו בכבוד,
והלבישם כתנות אור באל"ף ד היא

→ בהעמקה התורה
ליונות, חסידים
מטנה כל
הרמזים והסודות
הרמוזים בכל
קוץ וקוץ שבה

ג. ראה יוסיפון סוף החלק הג' פ"א.
מלבושי פאר המועדן גוף הלבושין.
ג. לטוה"כ ש"ב א' ב"ד. ובמנצודות: "עם עדנים, ר"ל טאר
ד. ע"ד בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב (בראית

תורתינו
נארגת
ודעת
מצותיה
שכל
אומן
מו
עדנים,
מפנינים
קוץ וקר
העולמו
כידוע,
המכתב
הלוחות
כל כי א
אך כה
המדינו
הבינו
התורה
ואותיות
ולהעתי
מלבוש
התורה
שרי פו
זה כב
אומות

ג' ב"א)
רבים מ
עמו"ם
אלא מי
אין להו
צפוני כ
טובות
וז"ל: "ו
משה ו
בו חלו
(הערת

הוא המלך
המלכותו
הוא המלך
המלכותו
הוא המלך
המלכותו

תורתנו הקדושה, אשר אם היא בעצמה נארגת על שורש ויסוד שכל ותבונה ודעת בחכמת הפילוסופיא, כי כל מצותיה ומשפטיה נוסדים באופן הנאות שכל רואיהם יכירו כי היא מלאכת אומן מופלא, והיינו מלבוש השני עם עדנים, מ"מ היא מכוסה בתפארת יקרים מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה, ובכל קדן וקרן מרומזים סודות עליונים, וכל העולמות תלויים בה, ובה נבראו ונוצרו כידוע, עד שכל המבין ידע וישכיל כי המכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות (שמות ל"ב ט"ו). אך זה לא יבינו כל כי אם בין בני היכלא דמלכא קדישא. אך כהיום כי התאוו העמים ושרי המדינות לראות יפיה והדרה, והם לא הבינו מעלת יקרת אבני יקר סודות התורה ורמזיה והתגין ונקודותיה ואותיותיה צור להסיר כל אבן יקר ולהעתיק התורה אל לשון עם זר לראות מלבוש השני בעצם, ואז ראו חכמת התורה יתר על כל הדתות ויהללו אותה שרי פרעה ונתכבדו בני ישראל על ידי זה כבוד גדול, ונעשו אדונים לכל אומות בראותם חכמת תורתם ויתר

דעתם כאמור במדרש (איכ"ר א' ד') על פסוק רבתי בגוים.

אבל בעו"ה על ידי שנעשו אדונים להעמים נהפוך הוא והם משלך בנו, כי שמעו לקולם ונתפתו לדבריהם והסירו שמלת אבני יקר הרמזים וסתרי תורה וקבלת חז"ל ממנה, והעמידה על מלבוש השני חכמת הפילוסופיא לבד, ותורה שבעל פה שהם אבני היקר הונחו מן הצד עד שנחשכו תוארם משחור. ועל כן החכם המשכיל בעת ההיא נעצב אל לבו על תוספת הכבוד הזה, והיה חשך בעולמו בהבינו כי לבסוף יתפתו בני ישראל ויבלו זמנם בחכמת חיצונים, עד שסוף סוף יתערכו אומות העולם בזה עמנו, ויתחילו לדרוש באגרות של דופי לאמר מה טעם נאסר חלב בהמה טמאה משום שמוליד חולי וטמטום כך וכך על פי חכמת הטבע, וחכם גדול היה משה רבינו ע"ה, אך אם כן טפשות הוא לאסור חלב שחלבו נכרי ואין ישראל רואהו, וכיוצא באלו בכל המצות. ולו חכמו ישכילו כי יש בכל אלו טעמים אחרים גבוהים מעל גבוהים, ועל כל דבר ממונים מלאכים מטיבים ומרעים,

ע"י העתקה ליונות הם משלו בנו, כי נתפתו ללמוד חכמת היענים ולהכמים היה חושך

החכם הגדול היה משה רבינו ע"ה

ג' ביא) כתנות אור, באל"ף (ב"ר ב' י"ב). ה. בפלא יועין ערך דברי חכמים כתב וז"ל: "ותן בעת רבים טעמי הארץ מקילים ועוברים על דברי חכמים בהיותם חכמים בעיניהם כגון הלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו שאסור משום חשיש חלב טמא, והמתפרצים אומרים מידי הוא טעמא אלא משום חלב טמא אגן סהדי דליכא חלב טמא, ולו חכמו ישכילו שכל דברי חכמים חיים וקיימים אין להם ביטול עולמית וכו', ואין לנו אלא דברי חכמים שמלבד הטעם לפי הפשט יש בהם כמה צפוני סודות ותומות ישרים הנחם שלא לסור מדבריהם ימין ושמאל באיסורין ותקנות ונזרות ועצות טובות המפורזות בתלמוד כי רוח ה' דבר בס". וראה דרכי חיים הנהגות הרה"ק מצאנו אות נ', וז"ל: "ואמר רבינו ז"ל בזה"ל, שלטה דברים קבלנו מחזתני הרה"ג מליפניק ז"ל, איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה, ואחת מהם הוא שחלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו אין הטעם שמא עירב בו חלב טמא, כי זה הטעם גילו החכמים רק לפני העולם, רק שיש טעם כמוס בדבר", עי"ש. (הערת ר"י ב"ס). - וראה עוד מה שהאר"ך מרן בחומר איסור חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו בשו"ת חיו"ד סי' ק"ה.

זרה
סיטו
והות
ה

ואז יבינו וישכילו כי כל גדרי חז"ל וגזרתם יש להם שרש מלמעלה, אז ישימו מחסום לפיהם!

והנה אם אמנם מאור צדיקים עכ"פ לידע להשיב לאומות העולם דבר, על כן מה טוב כי יעמידו בכל דור ודור צדיקים ואנשי מעשה המלאים חכמה וכל יקר ראתה עיניהם העומדים בין מלכי הגוים ובינינו, כמש"כ לעיל במשל שיוסרו אבני היקר לשעה ויחזרו למקומם ויגלה טפח ויכסו טפחיים המליצים בעדינו לחכמי האומות ומלכותם, ולהסביר להם ענין מצוה מהמצות כשישאלו עליהם, והם יעמדו בצדקתם ובאמונתם יחיו, והם הם המושלים על העולם ולא העולם בס, והם גודרי גדרי ישראל.

טוב להעמיד בכל דור צדיקים הודעים להשיב לעמ"מ, הם ימטלו בעולם ולא העולם בס

הצדיק ז"ל מלמד שהיה גדול בתורה, היה מושל בגוים ולא הם בו

אשר כזה היה ממש הצדיק הזה אשר אנו עוסקים בהספדו, הרב הגאון מו"ה דוד זצ"ל זינצנהיימער בעה"מ ספר יד דוד, אשר בהיותו מכובד וקרוב מאד למלכות בפאריס וגשאל על כמה דברים והשיב שואליו דבר, והיה גדול ומכובד מאד בעיני המלך והשרים, וכבוד עשו לו במותו כידוע, ובכל זאת היה גדול ליהודים עוסק כל ימיו בתורה, והחזיר הש"ס כמה פעמים, וכל ספרי ראשונים

ואחרונים היו ממש שגורים בפיו כנראה מספרו. ומכירו הייתי בילדותי, וגם עתה על ידי חלוף כתבים עמו ראיתי צדקתו ותמותו. נמצא מלבד שנעשה אדון על ידי חכמתו בנימוסיות וכמדיניות עוד נשאר הוא המושל בגבורתו, ולא משלו הם בו שיתפתה אחריהם ח"ו, אלא אחר שגילה להם טפח חזר לכסות טפחיים, וצד תמותו במקומו עמדי, וריחו לא נמר (ירמ' מ"ח י"א) מתרגמין לא פג.

והנה אין ספק כי יוסף בהיותו במצרים וקיים כל התורה ונבדל מהם בכל דרכיו וכל מעלליו, היה נשאל מהמלך ושריו על שינוים האלו, והוצרך להשיב על פי חכמת טבעיים ונימוסיים עד שהודו לו, והיה קל ח"ו שיתפתה מהם לנהוג על פי חכמתם, אבל הוא משל בהם כנ"ל, לא זו מצדקתו זיו כל שהוא. והנה שבטי יה גם כי ראו צדקת יוסף במעשיו ושמרו כל המצות כולן מ"מ חשו שמא עושה אותם על פי חכמת הטבע כי נתפתה אחרי חכמת המצרים אשר שבחו אותו על ככה, ויהיה זה להם הפסד גדול להם ולבניהם כי יבואו שמה פן יסורו מדרכי אבותם ח"ו וילכו אחרי ההבל ויהבלו, על כן הקדים

יוסף אמר לאהו כי מלבד שהוא אדון נכבד במצרים מ"מ הוא מושל בהם ולא למד מהם

להם יוסף כ ואדון לכל ב (בראשית מ"א ומ"מ אני מו הם בי

והשתא יוסף לא ציוה שיאמרו ליעקב כי הוא מושל, כי מיתיו כיהרא להתפאר שו חסיד, רק נ שלא יהיו יו אחרי הבלי בצוותו לאו בנך יוסף י לומר שהוא להתנאות, ירא לרדת לאביו, על שהוא אדון להודיעו וג אני מושל ואמנם בבו בדבר מצו אלהים, עו

ועל דרך קים חוקים ומעצמים ששום שום ציוה ה

ראה למז כאשר צו ועשיתם ו העמים ו הגוי הגדו אלהים ל ושמור נפ

י. ע"ע לע

ג. ע"ע לעיל ח"א ראש השנה דרוש כא [י ג] ד"ה אמה, ובמצוין שם. ז. רבינו ז"ל בחידושי הוזכר ספר יד דוד פעמים רבות. ולדוגמא בשו"ת האו"ח סי' ט', ע"א וכתב שם להג"מ ר' אביהם אויערבאך ז"ל: ספר יד דוד מחמתו תמוך ז"ל ישנו בידו חלק א' מסנו וכו', קנ"ה, [י"ד סי' שנ"ד], הו"מ סי' ר"ה, [ח"ו סי' ח]. ובח"י חת"ס על הסוגיות ח"א סוגיא א', ד', י', כ', כ"ט, ל"ה, ובהת"ס "ל"ו סוגיות" דף ז' ע"א ריש סוגיא דפולטת, ושם דף מ"ט ע"א ד"ה והנה בספר זכו, ולקמן ה' טבת דרוש יז [ט"ב ג] ד"ה בפרק קמא, [קס"ו א' ד"ה בפ"ק, קע"ו ב' ד"ה איתא, בדרוש ל' אהר משנת תקע"א ד"ה והנה, ר"ד א' ד"ה פ"ק, ש"ט א' ד"ה פרק, ה"ג ס"ב א' ד"ה אלא. הו"מ יוגש קצ"ט א' ד"ה ובמסכת, הצוה קמ"ג ב' ד"ה זאת], [ושע"י יוסף]. ת. עפ"י לטון הש"ס ב"ק י"ח ע"א. ט. עיין סוטה י"ג ע"א, ורש"י שם ד"ה קיים.

התורה והנבואה

התורה והנבואה

סג 103

→ אכתוב מעשה מה שאירע אצל רבינו אודות חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו.

→ בעיר צאנו ברחוב היהודים היה שם בית גדול שהיה שייך להאדון הבאראן, והיה בו כמה חנויות לדירות, ודרו שם רק יהודים לבד, ואני רפאל הכותב הייתי ג"כ דר בבית הזה, והיה בבית הזה חצר גדול ורפת גדולה שעמדו שם בהמות של האדון בעל הבית. והיה יהודי אחד שהיה רגיל לבא שמה בכל יום באשמורת הבוקר עם הכלים שלו, וחלבו לו חלב לתוך כליו ולקח החלב לביתו. ובימי רבינו ז"ל שהיה מנהגו להיות נייעור בכל הלילות ולעסוק בתורה, וממילא היו גם האברכים רגילים להיות נייעורים בלילות מביהמ"ד ועסקו בתורה, וגם אני הייתי בתוכם. וכשהייתי רגיל לילך לביתי מביהמ"ד כבר היה היהודי חולב שם בחצר, והייתי רגיל לשתות חלב תיכף מהחליבה אצל היהודי. פעם אחת יצאתי מפתח בתי להחצר אל החליבה לשתות חלב, ומצאתי שהגויה חולבת בעצמה והיהודי לא היה שם, ועדיין היו כל שערי הבית נעולים. וביום סיפרתי זאת לפני הבית דין. ואמרו לי שלא יפה עשיתי, שהייתי צריך לקרוא עוד איש אחד שנהיה שני עדים בדבר

חדרים מקודם, ולפעמים כשהיה רבינו קורא הפתקאות היו פתוחים כל החדרים והיו מלאים עם אנשים שהמתינו למסור לרבינו הפדיון נפש. פעם אחת היה רבינו מקבל פתקאות בזמן מאוחר בלילה, וכל החדרים היו מלאים עם אנשים, ואני עמדתי אצל רבינו כדי שהעולם לא ידחקו עצמם על רבינו, ורבינו ישב על כסאו וקרא איזה פתקא, ובאמצע קריאתו זעק רבינו בפחד, 'מה זה, מי נכנס עתה לבית? ונבהלו כל העולם והסתכלו מה זה, אבל לא ראו כלל, ורבינו פסק לעת עתה מקריאת הפתקאות. והענין היה, שהביאו אז בקרון בלילה איש משוגע, ורצו לילך תיכף אל רבינו, ותיכף כשבאו עמו לפרוזדור, ולא היה עדיין בשום חדר, הרגיש זאת רבינו ז"ל והתחיל לצעוק שיצאו עמו לעת עתה מביתו, וכן נעשה. ורבינו ישב הלאה על כסאו, והעולם עמדו שם ואני עמדתי אצל רבינו, ואמר אלי רבינו 'היתכן שיבואו אצלי עם איש כזה ולא ישאלו אותי מקודם. השגתי פחד כזה שתמסר שערתי ראשי'. וישב רבינו מעט, אח"כ קיבל הלאה הפתקאות. והמעשה היה לפלא לכל העומדים, שהרגיש מה שנעשה בחוץ. זי"ע.

שיוכלו לקנוס את ו שנכון שלא לדבר בודאי יארע כזאת ע אלי עוד איש אחד לעשות מה בדבר. ו אחר זה אירע שו ישראל עומד אצל ה אחד שיראה זאת, וב הבית דין וסיפרנו זו שחלבו החלב עבור שום ישראל. והלכו וסיפרו המעשה, וקן השני אל רבינו ז"ל, גופא דעובדא, וסי ומתוך הדברים נעשו הסוחרים החולבים עומדים אצל החל לקרוא גם אותם, וקן רבינו ז"ל בזה"ל: ז

(כג) ה"ה הגאון בעל ז (ג). אציע בזה דברי קן בעת ההיא נעצב א בני ישראל ויבלו זמנם באגדות של דופי לאמו הטבע, וחכם גדול היה ישראל רואהו וכיוצא ב מעל גבוהים ועל כל דו וגזרתם יש להם שורש מסאטמאר ז"ל (בהרה"ק

שיוכלו לקנוס את האיש, על כן אמרו שנכון שלא לדבר מזה היום כלל, כי בודאי יארע כזאת עוד פעם, ואז אקרא אלי עוד איש אחד ויוכלו הבית דין לעשות מה בדבר. וכך היה, איזה ימים אחר זה אירע שנית שראיתי שאין ישראל עומד אצל החליבה וקראתי עוד אחד שיראה זאת, וביום הלכנו שנינו אל הבית דין וסיפרנו זאת לפניהם, שראינו שחלבו החלב עבור היהודי ולא עמד שום ישראל. והלכו הבד"צ אל רבינו וסיפרו המעשה, וקראו אותי, גם הער השני אל רבינו ז"ל, שנספר לפני רבינו גופא דעובדא, וסיפרנו שנית שמה. ומתוך הדברים נעשה ג"כ רעש על שאר הסותרים החולבים שהרבה מהם אין עומדים אצל החליבה, ושלה רבינו לקרוא גם אותם, וקנסו את כולם, ואמר רבינו ז"ל בזה"ל: 'שלשה דברים קבלנו

→ מחזתנו הרב הגאון מלייפניג ז"ל כש איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה, ואחת מהם הוא שחלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו, אין הטעם שמא יערבו בו חלב טמא, כי זה הטעם גילו החכמים רק לפני העולם, רק שיש טעם כמוס בדבר שחלב שחלבו עכו"ם אסורה"ל. והיה בצאנו חסיד אחד ר' משה שמואל ז"ל והיה דרכו שלא לאכול בדרך רק מאכלי חלב ולא בשר, וכששמע זאת מרבינו ז"ל לא רצה עוד לאכול בדרך מאכלי חלב רק בשר. כתבתי זאת למען המצוה לפרסם הדבר.

נא נא

מעשה ממופת שהיה בכפר פארנו.

בישוב וויסאווע סמוך לגארליץ היה דר הגביר ר' אלעזר צייגער ע"ה ושכר היט"ע שעושים זוכית בכפר

← (כט) ה"ה הגאון בעל הכרוך טעם זצ"ל.

← (ד) אציע בזה דברי קדוש ממרן החת"ס זצ"ל בדרשות בדף פ"א וזלה"ק: וע"כ החכם המשכיל בעת ההיא נעצב אל לבו על תוספות הכבוד הזה והיה חושך בעולמו בהבינו כי לבסוף יתפתו בני ישראל ויבלו זמנם בחכמת חיצונים עד שסוף סוף יתערבו אה"ע עמנו בזה, ויתחילו לדרוש באגדות של דופי לאמור, מ"ט נחסר חלב טמא משום שמוליד חולי וטמטום כך וכך ע"פ חכמת הטבע, וחכם גדול היה משה רבינו ע"ה. אך א"כ טפשות הוא לאסור חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו וכיוצא באלו בכל המצות. ולו חכמו ישכילו כי יש בכל אלו טעמים אחרים גבוהים מעל גבוהים ועל כל דבר ממונים מלאכים מטיבים ומרעים ואז יבינו וישכילו כי כל גרדי חכז"ל וגזרתם יש להם שורש מלמעלה וכו', עכלה"ק, זי"ע. (הרה"צ ר' יעקב יצחק בהגה"צ ר' חיים ה"ש מסאטמאר ז"ל (בהרה"ק מראצפערט בן רבינו), הוספות לסי' דרכי חיים שהו"ל).

Papo, Eliézer

ספר

שליח יועץ השלם
מגיד

עצה טובה קא משמע לן רבי. רבי שנה ופרש איזוהי דרך ישרה לסור ממוקשי
מות אשר המה לבעל-פעור נצמדים:
בדברים ערבים ומתוקים כל חף שטועמו אומר לי לי סם חיי דכלא בה חכו
ממתקים וכלו מחמדים:
דברים המצדקים יוצאים מעמקא דלבא דרחמנא בעי והמה יורדים סדרי בטן
ומזהב ומפז רב נחמדים:
פעלת דורש טוב לעמו רב צדק מורה בקהלת קדש סליסטרה נגן עליה אלקים,
עיר קטנה ואנשיה סגלת חסדים:

ה"ה הרב הגדול חסידא קדישא ופרישא
כבוד מורנו הרב
רבי אליעזר פאפו זצוק"ל

נדפס לראשונה בחיי המחבר, קושטנדינה תקפ"ד
ועתה סודר מחדש באותיות מאירות עינים
והוגה על-פי מהדורות ישנות
עם הוספות ומעלות רבות כמפורט מעבר לדף

פעיה"ק ירושלים תוכב"א
שנת תשמ"ז לפ"ק

דברי חכמים

ידוע שחמורים דברי חכמים מדברי תורה, שכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה (וכות ד.ו.) והן בעון רבים מעמי הארץ מקלים ועוברים על דברי חכמים בהיותם חכמים בעיניהם, כגון חלב שחלבו עפרים ואין ישראל רואהו, שאסור משום תשש חלב טמא, והמתפרצים אומרים: מידי הוא טעמא אלא משום חלב טמא אנו סהדי דליכא חלב טמא, ולו חקמו ישפילו שכל דברי חכמים חיים וקנאים אין להם בטול עולמית ולא נתנו תורת כל אחד בידו, ובכמה דוכתי אמרו: לא פלוג רבנן, והעובר על דבריהם, אף שלפי האמת יהיה החלב מבהמה טהורה, יש אומרים שהוא כאוכל נבלות וטרפות, ואין לנו אלא דברי חכמים, שמלבד הטעם לפי הפשט יש בהם כמה צפוני סודות, ותמת ישרים תנחם שלא לסור מדבריהם ימין ושמאל באסורין ותקנות וגזרות ועצות טובות המפורות בתלמוד, כי רוח ה' דבר בם, ושומע להם ישכח בטח וישקט ושאנו מפקח רעה וימצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם, וכבר ידי עשתה וכתי קבצם דבריהם המפורים ותהר הקדוש ומדרשים ושאר ספרים כיד ה' הטובה עלי בקנטרס "אורות אילים", אשרי אדם שומע לי לשקד על דלתות קנטרסי הנזכר, ישמע חכם ויוסף לקח ולא יעבר, פי העובר על דבריהם כדאי הוא לחוב בנפשו, ואפלו אין בידו עון רק זאת שלא שמע אל דבריהם ועצתם הטובה, ומצות לשמע דבריהם ראויה היא שתגן עליו ויצלית בכל דרכיו, אמר:

דרשן

כמה טובה הדרשה ברבים, אבל צריכה תנאים רבים, זה יצא ראשונה: שיקדים תפלה שינצל מגאון ומעין הרע ושיעשו דבריו פרות, וגם יתפלל שיהיה לו לשון למודים לדבר דבריו בנעם שיהי בשפה ברורה באפן שיהיו דבריו ערבים על שומעם כפלה שהיא חביבה על בעלה, כמו שכתבו רבותינו זכרונם לברכה (שהש"ד פ"ד פסוק נפת), וזאת שנית: שלא יהא מאריך טרחא, אלא יהא מקצר ועולה, וטוב מעט, ואל השלשה: שיזהר בכבוד הבריות שלא יבואו לידי הלכנה ברבים בשביל דבריו ולא ידבר עליהם תועה ולא ילמד עליהם קטגוריא, ויכלל עצמו עמהם באמרו: לא טוב הדרך אשר אנחנו הולכים, לכו ונלכה באור ה', וישמר מהחשד, שלא יחשדנו שומע שהוא דורש טוב לעצמו, ולכן לא ירבה לדרש בחובת עשות צדקה עם בעל-יתורה וכבוד תלמידיו חכמים ומוראם וכדומה, ולעולם יקדים לסדר הדרשה בינו לבין עצמו באפן

שתהיה שגורה בפיו
ברבים או דברים שא
בינתים שהוא גנאי ל

ראוי להלל ה' על פ
לא נספיק להללו ולו
לכל אדם מעת לעת ו
איה ענין שעשה והצ
יתברך פי הפליא חס
יסורין יש לו להלל לו
משלם לשונאיו ושל
וגובה חובתו של אדם
לו להלל לה' המעדין
טובים ממנו חסרים
הנותן לו כח

ועל אחת כמה וכפ
בטובות הנפש וזכה
הכל אם חננו ה' להי
יותר מאחרים אשר
הזמין ה' לו איזו מצו
העולם הבא, ואם אמו
הכנעה לפני ה' שהעו
טובות הנפש כמה וכפ

גילו החכמים רק לפני העולם, רק שיש טעם כמוס בדבר שחלב שחלבו עכו"ם אסורה" ע"כ. L

וכן דרוש דרש משה, היה מרנא ורננא בעל התם מופר בדרשותיו (חיל דף שיש בהספדו על הלמן ר"ד זילביימער בהספדים יד דוד) אהרי שהביא שם משל נפלא על גנות הכמת החיוביות והפילוסופיות, וליקוי אך כהיום כי התאוו העמים ושרו המדינות לראות יפה וחדרה [של התהייל] וכי וזו ראו הכמת התורה יתר על הדתות וכי ונתכבדו בניו ע"י זה כבוד גדול וכי אבל בעויה ע"י שנגישו אדונים להעמיס, הנפוך הוא וזה משלו בנו כי שמעו לקולם ונתפתו לדבריהם וכי והעמידות על מלוכיש השני הכמת הפילוסופיא לבד, ותורה שבע"פ שהם אבני היקר הונחו מן הצד עד שנחשבו תוארם משהו, וע"כ החכם המשיג צנת שהוא נעצב על לבו על תוספות הכבוד הזה והי' השך כעולמו בהבניו כי לבסוף יתפתו בניו ויכלו זמנם בהכמת היצונים עד שסוף סוף יתערבו

ד"ר ולחיות הקודש ולמען הראות חומר הדברים, נעתיק כל הסיפור שם במילואו, וז"ל שם: בעיר צאנו ברחוב היהודים ה' שם בית גדול שה' שייך להארון הבארנן, והי' בו כמה חנויות לדירות, ודרו שם רק יהודים לבד, ואני רמאל הכותב הייתי ג"כ דר בבית הזה, והי' בבית הזה חצר גדול ורפת גדולה שעמדו שם בהמות של הארון בעה"ב. והי' יהודי א' שהי' רגיל לבוא שמה בכל יום באשפות הבוקר עם הכלים שלו וחלבו לו חלב לתוך כליו ולקח החלב לביתו. ובימי רבינו ז"ל שהי' מנהגו להיות ניעור בכל הלילות ולעסוק בתורה, וממילא הי' גם האברכים רגילים להיות נעורים כלילות בביהמ"ד ועסקו בתורה, גם אני הייתי בתוכם, וכשהייתי רגיל לילך לביתו מביהמ"ד כבר הי' היהודי חולב שם בחצר, והייתי רגיל לשחות חלב תוכף מהחליבה אצל היהודי.

פעם אחת יצאתי מפתח ביתו להתערב אל החליבה לשתות חלב, ומצאתי שהערליות חולבת בעצמה והיהודי לא הי' שם, ועדיין היו כל שערי הבית נעולים, וסיפרתי זאת ביום לפני הבד"צ, ואמר לי שלא יפה עשיתי, שהייתי צריך לקרוא עוד איש א' שגנ"ל שני עדים בדבר שיוכלו לקנוס את האיש, ע"כ אמרו שנכון שלא לדבר מזה היום כלל, כי בראי יאודע כזאת עוד פעם, ואז אקרא אלי עוד איש אחד ויוכלו הבד"צ לעשות מה בדבר, וכן הוה, איזה ימים אחד זה אירע שנית שראיתי שאין ישראל עומד אצל החליבה, וקראתי עוד א' שיראה זאת, וביום הלכנו שנינו אל הבד"צ וסיפרנו זאת לפניהם שראינו שחלבו החלב עבור היהודי ולא עמד שום ישראל, והלכו הבד"צ אל רבינו וסיפרו המעשה, וקראו אותי גם העד השני אל רבינו ז"ל שנספר לפני רבינו גומא דענדא, וסיפרנו שנית שמה. ומתוך הדברים נעשה ג"כ רעש על שאר הסוחרים החולבים שהרבה מהם אין עומדים אצל החליבה, ושלח רבינו לקרוא גם אותם, וקנסו את כולם, ואמר רבינו ז"ל בה"ל שלשה דברים קבלנו מחותני הרב הגאון מלייפניק ז"ל איש מפי איש עד משה ע"ה, ואחת מהם הוא חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו, אין הטעם שמא יערבו בו חלב טמא, כי זה הטעם גילו החכמים רק לפני העולם, רק שיש טעם כמוס בדבר שחלב שחלבו עכו"ם אסורה. והי' בעצאנו חסיד אחד ר' משה שמואל ז"ל והי' דרכו שלא לאכול בדרך רק מאכלי חלב ולא בשר, וכששמע זאת מרבינו ז"ל לא רצה עוד לאכול בדרך מאכלי חלב רק בשר. כתבתי זאת למען המעוה לפרסם הדבר.

L

נגיד, שאכן נמצא על הדרך במקום שלא נמצא חלב ישראל, ונגיד כבר (דבר שאינו נכון כלל), אשר לפי ההרגל ותנאי החיים בודרו ובתקופתנו אנו, נתפוס שזה כבר בגדר הכרת, שישתה קאווע עם חלב דוקא, אך נשא"ל אימא, האם יש הפרד גם לאיזו קרים או שיאקאל"א" או לשיעק ושאר מעדני חלב עם כל שום והנטיה דאית להו (ולאזנן ולתמחון לנו, אמר לי ביום בן תורס אחד חסוב סוב סכרת, כהוספו חומיד שניסונוהו הנמלחה בעיר של תורס וסנס במורס בני תורס ומתמודס סאינס ויגולס לותר כמס חופן על סומטרסוס סטקאלל"ה חף ויס אחד) האם גם זה נכ"ל בחותר של ישעת ההק"ו הרי ברור ח"כ מי שראה דבריו בפנים שלא כיוון לזה, ואף לא צ"ח על דעתו.

- 57 -

הרבה פוסקים כתבו שמקובל שהטעם של עירוב חלב טמא, אינו עיקר הטעם של ח"ל, רק יש עוד טעמים, וממילא נסתר החיות, שאין לחשוש לזה מצד מדרת מהממשלה

7c) הרבה פוסקים כתבו שמקובל מגדולי הדורות שהטעם שאמרו הכו"ם מיום עירוב חלב טמא, אינו עיקר הטעם רק יש עוד טעמים, וממילא נסתר החיות הנ"ל הבניו על מה שאין לחשוש לזה מצד מדרת מהממשלה.

בדרכי חיים (לוח ט) כ"ש מן הגה"ק בעל ד"ח מצאנו שאמר בה"ל: שלשה דברים קבלנו מחותני הרב הגאון מלייפניק ז"ל איש מפי איש עד משה ע"ה, ואחת מהם הוא חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו, אין הטעם שמא יערבו בו חלב טמא, כי זה הטעם

הנה ע"ד "גלידה פארווע" שנעשה בבית הרושת שביום שלפניו נעשה באותו כלי "גלידה חלב" ומכשירים אותו ע"י מים חמין לא חם יותר מאותן חמין שנעשה הגלידה של חלב, ומשימים באותן חמין בשעת הכשר קאסטיק סאדא דע"ז נעשה נוטלפ"ג, ואוכלין אותו גלידה עם בשר עכ"ל, השואל, נראה שהמתירים צרפו איזה דברים שכל או"א לבדו מותר רק בדיעבד, ובצירופם יחד התירו אמילו לכתחלה וכי, וכאן הולך ומסרט ג' דברים, ולמעשה נוהגין להקל בצירוף כ"ן, היסא דרואין ה"י"ד נחיצות בזה, אבל לא י"עני אב כש"ל אכילת גלידה בדינים אלהים עצמו בזה וכי, ע"כ וזאת אף בצירוף כמה צדדי חיות, וק"ו בנ"ד.

ועי' להלן לענין החיות של אבקת חלב שתלו בטעות בתחזון איש, שכאילו התיר בשופי, בעת שיש עדויות רבות ונאמנות שלא התיר כ"א בשעת רעבון וחשש סכנה ממש בימי המצור אחרי המלחמה, שהבאנו מס' מעשה איש (ח"ד עמו קני"ז) שהעידו שאף באותה תקופה שהיה מוסרי המור במאכלים, השיב לא' ששאל אותו, האכל ואל תעשה התרת נדרים כי אם יש איבוד בדיבר לא תעזר התרתה, ואם עריך לאכול ואין ברירה אחרת אז מותר לך לאכול רק שתיוודר אכילת רק מה שצריך להם ואם דברים על האה כמסתקם וישקול"ר ע"כ.

קודם אינו ור"ה
הגדוה גזוקאוולט
שנה ה קובץ ג [י"ד] כסלו ג ש"ה
י"ל ז"י גל"ה ו"ס"ג טולמאן